

dominując wśród roślinności podwodnej. Na wielu stanowiskach jednak już wyginął lub populacje są bardzo nieliczne, np. na Pojezierzu Szczecińskim w jeziorach Świdno i Sarcze, w których w 1983 r. występował łanowo, lecz po niedługo później wykonanych w okolicy dużych melioracjach i doprowadzeniu wód do jezior zaczął zanikać, a w 1990 r. nie udało się go już odnaleźć (L. Rutkowski, mat. npbl.).

Zagrożenie i wskazania ochronne

Gatunek zagrożony w całej europejskiej części zasięgu. Wywłócznik skrętoległy ma stosunkowo szeroką skalę ekologiczną w porównaniu z innymi roślinami tzw. jezior lobeliowych, dlatego też w chwili obecnej nie grozi mu wyginięcie. Jednak postępująca eutrofizacja wód powoduje jego ustępowanie z niektórych stanowisk. Z ponad 130 stanowisk na Pojezierzach Południowobałtyckich większość ma walor historyczny. Na Polesiu Zachodnim w okresie 1967–1993 zanotowano znaczny ubytek zasobów gatunku (Fijałkowski 1994; Kucharczyk, Szukałowicz 2003), szczególnie po powstaniu tam

zagłębia węglowego. Niektóre miejsca występowania tego gatunku zabezpieczają parki narodowe – Poleski i Borów Tucholskich oraz rezerwy Jezioro Nawionek i projektowane Jeziora Rynnowe (Korczyński, Krasicka-Korczyńska 2003) leżące w Zaborskim Parku Krajobrazowym.

Lucjan Rutkowski

Summary

Myriophyllum alterniflorum has many sites in NW Poland; there is also a smaller group of sites in SE Poland. The plant usually grows in mesotrophic lakes with slightly acid to weakly basic waters, with sandy or rarely sandy-gravel and sandy-muddy bottoms. It is a characteristic species of the order *Littorelletalia* and forms its own community *Myriophyllo-Littorelletum*. Some clean lakes still support numerous populations of this plant, comprising thousands of individuals. Nevertheless, the species has either already disappeared from many lakes, or its numbers have been severely reduced. The gradual eutrophication of lake waters in some localities has resulted in the decline of *M. alterniflorum* and its replacement by other species.

Cornus suecica L.

Dereń szwedzki

Rodzina: *Cornaceae* – dereniowate

Status

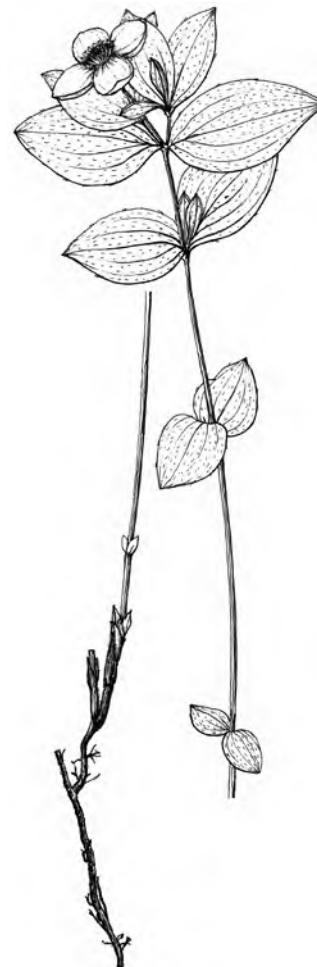
W Polsce gatunek wyginął. W krajach ościennych: skrajnie zagrożony w Niemczech.

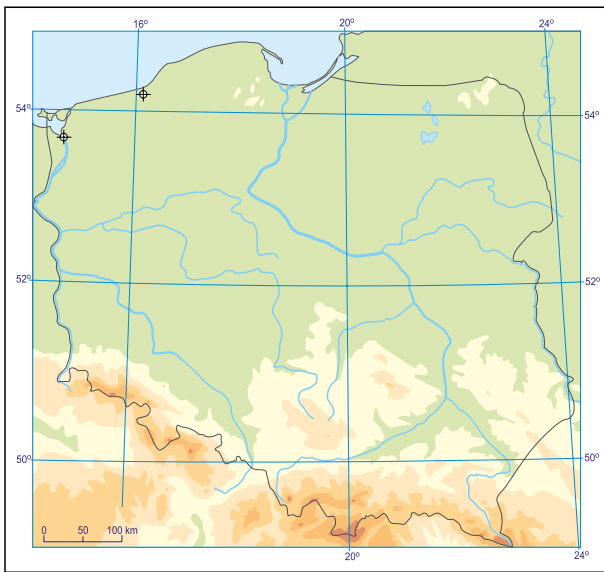
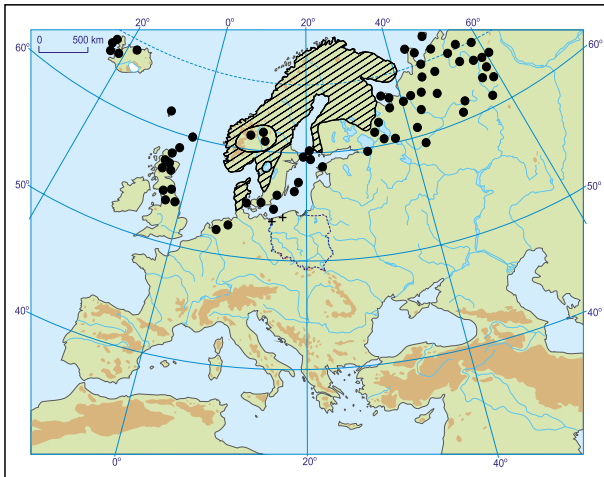
Rozmieszczenie geograficzne

Gatunek północno-atlantycko-subarktyczny, rozprzestrzeniony w strefie umiarkowanej i arktycznej półkuli północnej: w północnej Europie, we wschodniej Azji i Ameryce Północnej. Jako relikw glacialny przetrwał na nielicznych stanowiskach w Holandii i na północy Niemiec (Hultén, Fries 1986). Relikwowy charakter miały również historyczne stanowiska polskie położone na Pobrzeżu Południowobałtyckim.

Występowanie w Polsce

Dereń szwedzki znany był z dwóch stanowisk, odkrytych jeszcze w XIX w. Rósł na Pobrzeżu Szczecińskim w wilgotnych, ocienionych miejscach, w okolicy Gocławia, znajdującego się obecnie w granicach miasta Szczecina (Rostkovius, Schmidt 1824; Homann 1828) oraz na Pobrzeżu Koszalińskim w lesie miejskim pod Kołobrzegiem (Garcke 1871; Müller 1898). Wraz ze stanowiskami niemieckimi były to najdalej na południe wysunięte placówki w europejskiej części zasięgu gatunku.

Siedliska i fitocenozy

Widne lasy, torfowiska i wrzosowiska, gleby zazwyczaj torfiaste, kwaśne. Pod Kołobrzegiem rósł na zasolonym torfowisku i w zaroślach (Garcke 1871).

Morfologia i biologia

Roślina zielna, trwała, hemikryptofit, 5–25 cm wysoka. Łodygi pokładające się, w dolnej części drewniejące, rozgałęzione. Liście jajowatoeliptyczne, siedzące, naprzeciwległe, z wierzchu przylegająco owłosione, spodem nagie. Kwiaty o płatkach około 2 mm długich, ciemno czerwono-brązowych do purpurowoczarnych, w liczbie 8–15(29), na krótkich szypułkach, zebrane w skrócony główkowaty baldaszek; 4 listki okrywy baldaszka duże, białawe. Owoc kulistojajowaty, po dojrzeniu szkarłatnoczerwony. Kwitnie w maju i czerwcu, owocuje od lipca do września.

Przyczyny wyginięcia

Już w połowie ub. wieku stanowisko przy Kołobrzegu miało charakter historyczny (Czubiński 1950). Przypuszczalnie uległo zniszczeniu w czasie działań wojennych. Przyczyny zaniku stanowiska koło Szczecina nie są znane.

Kazimierz Zarzycki, Anna Nowak-Dańda i Piotr Dańda

Summary

There were only two localities of *Cornus suecica* in Poland, located near Szczecin and Kołobrzeg. These were relic localities on the southern limit of the geographical range of the species in Europe. Near Kołobrzeg the plant grew in a bog with the halophilous flora, which was gradually becoming overgrown with trees.

***Scandix pecten-veneris* L.** **Czechrzyca grzebieniowa (trybulka grzebieniowa)**

Rodzina: *Apiaceae* (*Umbelliferae*) – selerowate (baldaszkowate)

Status

W Polsce gatunek krytycznie zagrożony. W krajach ościennych: silnie zagrożony w Niemczech, krytycznie zagrożony w Czechach, zagrożony na Słowacji.

Rozmieszczenie geograficzne

Gatunek należący do elementu łącznikowego śródziemnomorsko-iranoturzańsko-środkowoeuropejskiego (Meusel i in. 1965). Jest archeofitem pochodzącym z obszaru śródziemnomorsko-iranoturzańskiego (Zając 1979), który jako chwast polny rozszerzył swój zasięg na

Europę Środkową. Polskie stanowiska leżą na północno-wschodniej granicy antropogenicznego zasięgu.

Występowanie w Polsce

Gatunek występujący głównie w południowej części kraju, z nielicznymi stanowiskami w części północnej i środkowej. W XIX w. notowany i zbierany na historycznych stanowiskach na Pomorzu Zachodnim (Müller 1911), w Wielkopolsce i na Dolnym Śląsku (Schube 1903, 1929). Na tym ostatnim obszarze pomimo specjalnych poszukiwań nieodnaleziony i uważany za wymarły (Anioł-Kwiatkowska, Popiel 2011b). Zdecydowana większość stanowisk leży w południowej części Wyżyny Małopolskiej i Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, skąd znany był już w XIX w. (Berdau 1859; Karo 1881). Pod koniec pierwszej połowy XX w. gatunek podany był z kilku stanowisk z Wyżyny Miechowskiej: Uniejów-Rędziny i Pstrożyce-Widnica koło Tunelu oraz Strzeżów